

Ivana Komatina, *Crkva i država*
u srpskim zemljama od XI do XIII veka

Istorijski institut, Posebna izdanja: 66. tom, Beograd, 2016, 446 str.

Istorijski institut iz Beograda u okviru serije "Monografije" objavio je knjigu *Crkva i država u srpskim zemljama od XI do XIII veka* mlade medievistice i uposlenice Instituta Ivane Komatine. Riječ je zapravo o tekstu doktorske disertacije koju je autorica, tada pod djevojačkim prezimenom Ravić, odbranila na Filozofskom fakultetu u Beogradu 2013. godine pred komisijom u sastavu: prof. dr. Andrija Veselinović, prof. dr. Đorđe Bubalo (mentor), prof. dr. Marko Šuica i dr. Dejan Dželebdžić. Knjiga je posvećena uvijek intrigantnoj temi prožimanja crkvene i svjetovne vlasti, dva najvažnija potporna stuba svakog srednjovjekovnog društva. Aktualnost riječi dubrovačkog povjesničara iz 18. stoljeća Serafina Marija Cerve do danas ništa nije izgubila na snazi: "(...) jer povjesničarima jedva da je dopušteno razdvajati crkvena pitanja od političkih" (S. M. Cerva, *Prolegomena za svetu dubrovačku metropoliju*, prir. Relja Seferović, HAZU, Zagreb – Dubrovnik, 2012, 257). Vremenski, monografija Komatine pokriva jako značajan i turbulentan period formiranja, jačanja i oblikovanja srednjovjekovnih država Jugoistočne Europe, uglavnom nakon okončanja posljednje etape bizantske vlasti na

zapadnom Balkanu. Prostorno, obuhvaćena je centralna teritorija srpske države za vrijeme vladavine dinastije Nemanjića, ali i područje obalskih gradova, naročito Bara i Dubrovnika kao nadbiskupskih sjedišta, te teritorij Bosanske banovine do okončanja vladavine bana Mateja Ninoslava (ili, kako je autorica naglasila na str. 9: *na prostor srpskih zemalja: Srbiju, Duklju, Travuniju, Hum i Bosnu*). Knjiga se sastoji od *Predgovora*, *Uvoda* i tri centralna poglavlja, uz dosta bogate tehničke priloge. *Predgovor* (9–12. str.) sadrži razradu osnovnih termina i glavne teze rada, uz kraći osvrt na stanje izvora važnih za ovakvu tematsku analizu. *Uvod* (31–50. str.) je dosta opširniji, te se u njemu daje pregled onog perioda koji je prethodio dešavanjima iz osnovne teme, tj. razvoj kršćanstva na ovim prostorima tokom postojanja Rimskog carstva, promjene koje su nastale uslijed Velike seobe naroda i naseljavanja Slavena, te početak sukoba interesa između Carigradske i Rimske crkve. Na taj način ponuđena je dovoljno opširna "prehistorija" razvoja političkih i crkvenih organizacija na ovim prostorima. Ipak, malo čudi to što je i u predgovoru i u uvodu izostao osvrt na stanje inače bogate izvorne

građe, pa potom i obilne historiografije o spomenutim temama, koja je prethodila nastanku ove monografije.

Prvo poglavlje *Između Rima i Carigrada (XI i prva polovina XII veka)* (51–156. str.) obrađuje prije svega obnovu crkvenih središta na istočnoj obali Jadrana nakon njihovog razaranja uslijed raspada Zapadnog rimskog carstva, te jačanje bizantskog utjecaja na ovom prostoru preko djelovanja kroz Ohridsku arhiepiskopiju i druge primorske crkvene centre. Drugo poglavlje *Verške razmirice i (ne)moć države (druga polovina XII i početak XIII veka)* (157–246. str.) najprije detaljno razmatra razvoj države velikih srpskih župana u vrijeme Stefana Nemanje i njegov odnos sa Pravoslavnom crkvom. Dodatna analiza ponuđena u ovom poglavlju odnosi se na razvoj Katoličke crkve u Dubrovniku i Baru te njen odnos, kako sa gradskim vlastima, koje su bile iste konfesije, tako i s okolinom, koja je mahom bila druge konfesije. Ove su nadbiskupije na Rimskoj kuriji vodile veliku borbu oko jurisdikcionih prava, pri čemu se nije prezalo niti od kleveta, ili od proizvodnje falsifikata. Završno poglavlje *Modus vivendi: Od sukoba do suživota (XIII vek)* (247–362. str.) govori o osnivanju i uređenju Srpske arhiepiskopije i okončanju spomenutog sukoba između Dubrovnika i Bara. Tehnički dio knjige dosta je uredno priređen, po već poznatim kriterijima za izdanja Istorijskog instituta, uz postojanje *Epiloga* (363–388. str.); *Prilo-*

ga (389–395. str.) u kojima se donose spiskovi čelnika Bugarske/Ohridske i Srpske arhiepiskopije, Dubrovačke i Barske nadbiskupije, Bosanske biskupije, te pomalo nejasan pregled papinskih povelja; *Sažetak –Summary* na engleskom jeziku (395–408. str.); *Bibliografija* (409–426. str.); *Spisak karti* (427. str.); te *Registar imena i mjesta koji se spominju* (429–446. str.). Jedini prigovor u tehničkom dijelu knjige može se uputiti na *Spisak skraćénica* (13–29. str.), koji je donesen nakon predgovora, a neuobičajeno je obiman iz razloga što su u njega uvrštene i skraćene verzije citiranih knjiga u napomenama, pa je tako udvostručen posao obavljen u *Bibliografiji*.

Početni dio ovog prikaza namjerno je ponuđen u skraćenom obliku budući da je namjera da se osvrtno na crkveni i politički razvoj države Nemanjića ostavi ekspertima za to područje, te da više prostora ostane za detaljniju analizu onih dijelova monografije posvećenih srednjovjekovnoj Bosni. Pri tome, ovom prilikom uopće ne želimo ulaziti u raspravu o ispravnosti njenog uvrštavanja u sintagmu iz naslova: “srpske zemlje”. Ta praksa tako je duboko ukorijenjena u naučnim i obrazovnim institucijama Republike Srbije da bi možda bilo i previše očekivati od nekoga ko tek pravi prve korake u svijetu nauke da joj se ne povinuje. Osim toga, to je pitanje kojem vrijedi posvetiti mnogo opširniju analizu. Problem direktno vezan za ovu monografiju je taj što se očito vidi

da je analizi dijelova o srednjovjekovnoj Bosni posvećeno daleko manje vremena u odnosu na glavnu masu teksta. Ta se činjenica najprije očituje na polju proste statistike: od 13 potpoglavlja tri su s isključivo “bosanskim pitanjima”, dok je od ukupno 388 stranica osnovnog teksta, srednjovjekovnoj Bosni posvećeno svega njih 52 ili 13,4%. Sadržajna analiza samo dodatno potvrđuje ovu činjenicu. Na kraju spomenutog prvog centralnog poglavlja nalazi se potpoglavlje “Bosna na istoku i zapadu” (150–156. str.) koje obrađuje crkvene prilike na bosanskom prostoru u periodu od kasne antike do polovine 12. stoljeća. Dodijeljeni prostor od šest stranica nikako nije bio dovoljan da se ozbiljnije pokrije period od 600 godina. Tako je jedna od važnijih epizoda crkvene prošlosti ovog prostora u kasnoj antici – postojanje i rad biskupije Bestoensis – dobila svega tri rečenice, bez navođenja najrelevantnije literature kao što su prilozi A. Škegre (“Bestoenska biskupija u svjetlu dosadašnjih istraživanja”, *Zbornik o Pavlu Anđeliću*, 2008). Bez obzira na tu sažetost, autorica previše samouvjereno tvrdi da se ova biskupija nalazila *na njenoj* [rijeke Bosne] *levoj pritoci Lašvi, u gradu Bistue, u blizini današnje Zenice* (151. str.). Tačna lokacija niti jedne od dvije Bistue (Nova i Vetus) do danas nije sa sigurnošću utvrđena, a dvije od zastupljenijih teorija sjedište biskupije smještaju ili na lijevu obalu Lašve (Mali Mošunj kod Viteza), ili u Bilmišće kod

Zenice, dakle, još niko nije izjednačio Lašvansku dolinu i zenički plato. Prilikom spomena spisa *De administrando imperio* autorica ne navodi nedavno objavljeni rad pokojnog T. Živkovića (“O počecima Bosne u ranom srednjem vijeku”, *Godišnjak CBI*, 39, 2010) u kojem se rezonuje kako su naseljeni gradovi koje spominje Porfirogenet zapravo crkvena središta, što je svakako teorija koja bi trebala biti od značajnog interesa za osnovnu temu monografije. Također, nedostaju arheološki radovi o ranom kršćanstvu V. Paškvalina, radovi o ćirilometodijevskoj biskupiji I. Bobe, M. Hadžijahića, D. Lovrenovića, itd.

Potpoglavlje “Pravoverje i pojava jeresi u Bosni” (228–246. str.) donosi pregled vjerske situacije u Bosni za vrijeme vladavine bana Kulina. Komatina se svojim stavovima iznesenim u ovom pasusu svrstala u onu historiografsku struju koja je u bosanskim krstjanima prepoznala direktnu poveznicu sa katarima i patarenima iz Francuske i Italije (F. Rački, F. Šanjek), te se u velikoj većini stavova oslanja na zaključke koje je u svojim radovima ponudio Sima Ćirković. To je lični izbor i stav, koji se zbog stanja izvorne podloge sam po sebi teško može kritizirati, no ponuđena isključujuća interpretacija istih izvora, a naročito ignoriranje historiografije sa suprotnim stavovima i njihovih argumenata, moraju se spomenuti kao značajni propusti ove analize. Usputan odnos prema izjednačavanju Bosne i Rame u titulaturi ugarskih kra-

ljeva, kao i prema položaju Bosne prema Ugarskoj kraljevini, još se mogu i razumjeti budući da te analize ne ulaze u osnovnu tematiku rada. Međutim, akcija legata Teobalda na istočnoj obali Jadrana, u okviru koje je došlo do prvog zvaničnog kontakta Rimske kurije i Bosanske banovine i tokom koje je Kulin nedvosmisleno priznao papinski autoritet u vjerskim pitanjima, a papa uočio Kulinovu svjetovnu vlast na terenu, morala je biti spomenuta. Većina teksta posvećena je problemu pojave hereze u Bosni. U analizi čuvenog pisma dukljanskog kneza Vukana, koje na svom kraju sadrži prvu zabilježenu optužbu protiv bana Kulina, njegove porodice i plemstva da u svojoj zemlji štite heretike, autorica daje slijedeći zaključak: “On prevashodno želi da obavesti papu o nedavno održanom dukljanskom crkvenom saboru i njegovim odlukama, i samo koristi priliku da, kao odani i revnosni hrišćanin, iskreno zabrinut pojavom jeresi u susedstvu, za koju je nedavno doznao, skrene papi pažnju na tu pojavu, smatrajući to svojom hrišćanskom obavezom. (...) Zašto bi on inače uključio taj odeljak u pismo koje samo po sebi već obiluje vestima od izuzetnog značaja, ukoliko taj odeljak ne donosi istinite i pažnje vredne podatke? To, po mom mišljenju, isključuje mogućnost da iza ovog Vukanovog upozorenja papi stoji bilo šta drugo osim njegovog iskrenog obaveštenja” (231. str.). Ovakav pozitivistički pristup izvoru zabilježen je i

ranije u historiografiji, međutim, on ne donosi mnogo rezultata. Prikazivanje Vukana, vječitog nezadovoljnika što mu je poslije očeve smrti, kao starijem bratu, pripala na upravu samo Duklja, čovjeka koji je konspirirao s ugarskim kraljem Emerikom da zbací svog brata Stefana Nemanjića sa željenog mjesta velikog župana Raške i koji je bio osvjedočeni sljedbenik Pravoslavne konfesije, kao “zabrinutog vjernika” koji je slučajno saznao za opačine u Bosni i koji samo izvršava svoju “građansku” dužnost te po ulozi “zvizdača” prijavljuje kriminal svom duhovnom ocu papi, moguće je samo na osnovu gore spomenutih redaka, no, ne i kada se uzme u obzir realnost njegovih akcija prije i poslije ovog pisma. Očito je da su u vremenu nastanka ovog pisma postojale dvije jasno definirane i sukobljene koalicije: Vukan – Emerik protiv Kulin – Andrija – Miroslav – Stefan Nemanjić i da se u tom sukobu političkih interesa kriju stvarni razlozi Vukanove zabrinutosti za spas vječnih duša stanovništva u Bosni. Ključni pasus iz Vukanovog pisma glasi: “Doista ne želimo skrivati vašem očinstvu da se nemalo krivovjerje u zemlji Ugarskog kraljevstva, naime u Bosni, očito širi u toj mjeri da, zaveden zavodljivom zabludom, i sam je ban Kulin sa svojom ženom i sa svojom sestrom, koja bijaše žena preminulog Miroslava Humskog, i s mnogim rođacima, uveo u isto krivovjerje više od 10.000 kršćana. (...) Stoga molimo, preporučite ugarskom

kralju neka ih kao kukolj iz pšenice izbaci iz svoga kraljevstva.” Ove riječi se ipak ne mogu ocijeniti kao “uzgredno obavještenje”, nego su primjer majstorstva diplomatskog denunciranja koje je Vukan upotrijebio. On je svog direktnog političkog neprijatelja bana Kulina optužio za, u vrijeme pontifikata pape Inocenta III, jedan od najtežih i najopasnijih prijestupa: zaštitu hereze. No, optužba nije stala na Kulinu, optužena je sva njegova uža i šira porodica, pa čak i njegova sestra, udovica kneza humskog Miroslava, čiju zemlju je Vukan upravo bio osvojio, a nju protjerao. Primjena okrugle brojke od 10.000, tipičnog alata srednjovjekovnog doba da se označi nešto čega bi trebalo biti jako mnogo, također je prevedena. Iako spominje da je i herceg Andrija, upravitelj Dalmacije i pretendent na ugarski prijestol, također potpao pod slične optužbe od svog brata Emerika, autorica propušta da uvidi povezanost ove dvije akcije. Također, spomen “drugih važnih informacija” u Vukanovom pismu, kao dokaza o uzgrednosti denuncijacije, pokazuje propust u uočavanju da se te druge informacije odnose na zahvalu Vukana što je papa odobrio darivanje palija barskom nadbiskupu i pored izrazito negativne ocjene o crkvenom uređenju u njegovoj državi koju je dobio od svog izaslanstva nakon sprovedene istrage. Sljedeća sporna tvrdnja glasi: “U Bosni je ban Kulin direktni vazal Emerika, kao ugarskog kralja. Od juna meseca 1198. g. Andrija se nala-

zi u ratu protiv svog brata i ne priznaje njegovu vlast. Dakle, u to vreme, kralj Emerik ima neposredniju vlast nad Bosnom i banom Kulinom nego nad Andrijom u Hrvatskoj i Dalmaciji, i stoga je svoje mere i politiku mogao aktivnije sprovesti u Bosni, nego u Dalmaciji” (234. str.). Kada se sagledaju svi izvori iz vremena bana Kulina, zaista ostaje nejasno kakvu je to politiku Emerik sprovodio ili uopće mogao sprovesti u Bosni? U svim akcijama koje su se desile, neposredni akteri su papa Inocent III i ban Kulin, dok je Emerik ostao izvan dešavanja, kao autoritet na papiru, osoba koju je u odnose Kurije i Bosne uveo njegov partner Vukan i čija uloga je ograničena diplomatskom prepiskom, bez da je sam bilo šta konkretno poduzeo na samom terenu.

Cjelokupna dešavanja oko “Bilipoljske abjuracije” također donose specifične tvrdnje Komatine. Napravljeno je nekoliko sitnijih faktografskih grešaka: “Poslao je (Kulin) u Rim arhiepiskopa i dubrovačkog arhidakona Marina” – greška je povučena još od Ćirkovića. Naime, dubrovački arhiepiskop Bernard nije poslan u Rim od Kulina, on je već bio tamo po drugim poslovima; “Jovan Kazemarije je stigao u Bosnu, doduše sam (...)” (237. str.) – uz De Casamarisa je doputovao i spomenuti dubrovački arhidakon. Ono što čudi je stav autorice kada bosanskim krstjanima negira monaški karakter. To je jedna od rijetkih stvari oko koje su se složili svi vodeći autori-

teti u vezi s pitanjima Crkve bosanske, bez obzira na tumačenja njenog učenja, potvrđena upotrebom latinskih izraza specifičnih za diskurs o samostanskim zajednicama: *ecclesia, ordo, perfectus, credens* itd. Komatina se u ovom pogledu odmiče čak i od Ćirkovića. Autorica ne prihvata da se *Nos priores*, kako se potpisuju ispitani na Bilinom polju, odnosi na priore samostanskih zajednica, nego smatra da se radi o nekoj vrsti “načelnika”. Previđena je odluka iz zadnje tačke akta da, kada vrhovni prior premine, ostali će njegovog nasljednika izabrati, no taj izbor će morati biti odobren od pape, što je karakteristično upravo za monaške zajednice. Od preostalih tumačenja vezanih za ovaj akt, za čije spominjanje nemamo dovoljno prostora na ovom mjestu, treba istaći samo to da se rečenica *Et sicut separamur ab aliis secularibus uita et conversatione* interpretira u smislu da će se jedna grupa svjetovnjaka ograditi od života i komunikacije sa drugom grupom svjetovnjaka, a ne zapravo da se monasi ograđuju od ostalih koji su svjetovnjaci. O postojanju podjele društva na krstjane i “mirske ljude” u Bosni dovoljno je dokaza iz kasnijeg perioda i zaista je suvišno raspravljati o tome. U nekoliko navrata Komatina nalazi da u aktu “abjuracije” spomenute prakse *u potpunosti odgovaraju učenjima do tada poznatih dualističkih jeresi* (240. str.), bez elaboriranja po čemu odgovaraju, ili spomena dosta široke literature koja pobija tu očitost,

odnosno postojanje navodnih sličnosti između krstjana i dualističkih pokreta. Također je neprecizna tvrdnja da: *isti papa o istim jericima u Bosni govori da su ‘od proklete jeresi katara’* (243. str.). Inocent III zapravo kaže: *...qui de dampnata Catharorum heresi sunt vehementer suspecti...* Dakle, osumnjičeni su za takvo učenje, a ne da su “od tog učenja”.

Treći dio monografije posvećen Bosni nosi naziv “Bosanska crkva: krstjani i krstaši” (334–362. str.). Iako je dosta duže od prethodnih, ovo potpoglavlje nosi i znatno manje originalnih interpretacija budući je većinu prostora oduzelo prepričavanje obimnog diplomatskog materijala papinske provenijencije vezanog za dešavanja u vrijeme vladavine bana Mateja Ninoslava. Sav taj materijal je i od ranije dobro poznat u nauci, tako da ove stranice ne doprinose širenju dosadašnjeg znanja o temi, pogotovo jer autorica nije spomenula dva najvažnija i najopširnija djela posvećena ovim dešavanjima: rad J. Šidaka “‘Ecclesia Slavoniae’ i misija dominikanaca u Bosni”, te dio monografije N. Klaić o srednjovjekovnoj Bosni. Agresivna politika pape Honorija III dobro je uočena, no nije ponuđen pokušaj shvaćanja uzroka zbog kojih je ona bila toliko različita od politike njegovog prethodnika; u pogledu djelovanja legata Akoncija nekritički su preuzeti stavovi da je on zaista i otišao u Bosnu, iako je jedini izvor za taj podatak hronika Tome

Arhidakona, koja je ipak nedovoljno pouzdana i sadržajna da bi bila nosilac cjelokupne spoznaje o tom problemu. U cjelokupnoj analizi opsežnog izvornog materijala izostaje osvrt na ključni faktor, motive ugarskog uključivanja i preuzimanja inicijative u napadima na Bosnu, a ban Ninoslav je prikazan kao krajnje prevrtljiva osoba koja je više puta mijenjala svoja vjerska uvjerenja. Kompletnoj situaciji oko prijenosa središta Bosanske biskupije u Đakovo nije priznata niti približna vrijednost koju ima, te je tako najvažnija i najdugotrajnija posljedica svih dešavanja u prvoj polovini 13. stoljeća ostala neprimijećena. Naime, bosanski prostor je ostao bez središnje crkvene hijerarhijske strukture, koje neće biti sve do dolaska Austro-Ugarske monarhije u 19. stoljeću. Ta činjenica bila je temelj za gotovo sve najvažnije historijske procese koji će se desiti u stoljećima koja su nastupila: formiranje Crkve bosanske, dolazak franjevacu u Bosnu, transformacija banata u kraljevstvo, neosporno izražajni stepen širenja islamske vjere u vrijeme osmanske vladavine itd. Samo takav stav je mogao dovesti i do jednog od završnih zaključaka: *No i dalje nema naznaka da je [ban Ninoslav] pristupio borbi protiv jeresi. Ta činjenica je omogućila da jeres u Bosni opstane, i uprkos zalaganju pape, ugarskog kralja i Kaločke arhiepiskopije, preraste u Crkvu bosansku* (361. str.). Stvarnost je bila potpuno suprotna: upravo su akcije pape, ugarskog

kralja i kaločkog nadbiskupa u prvoj polovini 13. stoljeća najzaslužnije za pojavu Crkve bosanske u drugoj polovici tog stoljeća. Također je propušteno da se ponudi usporedba rješenja koja su pape prve polovine 13. stoljeća primijenili u odnosima sa Srbijom, sa rješenjima upotrijebljenim u Bosni, prije svega u pitanju slanja kraljevske krune Stefanu Prvovenčanom. Završni dio “Epiloga” sadrži ekskurz “Crkvene prilike u Bosni u drugoj polovini XIII veka” (382–388. str.), u kojem se, pak, ponavljaju poznate, uglavnom Ćirko-vičeve teze.

Monografija *Crkva i država u srpskim zemljama od XI do XIII veka* nesumnjivo će dosta doprinijeti poznavanju odnosa političkih i crkvenih struktura države Nemanjića i njihovog, često kompliciranog, međudnosa. Vrijedno je to izdanje, koje će biti od velike koristi i za proučavanje specifične pozicije kršćanstva u katoličkim sredinama Dubrovnika i Bara, okruženih ruralnim područjima pravoslavnog stanovništva, što je vjerovatno i najoriginalniji dio monografije. Tome svjedoče opširne analize na stranica-ma ove knjige, razrada novih teorija, izrada mapa, ali i činjenica da je ova doktorska disertacija relativno brzo objavljena od vremena njene odbrane. Nažalost, ova knjiga neće ostaviti značajnijeg traga u historiografiji o srednjovjekovnoj Bosni. Sve ono što karakterizira autoricin minuciozan pristup u drugim dijelovima monografije,

nedostaje priložima o Bosni. Kao najveće nedostatke možemo identificirati:

1. Odnos prema starijim historioografskim dostignućima uočljivo je uzak. Ubjedljivo najcitiranije djelo je Ćirkovićeva sinteza iz 1964. godine, koja, bez obzira što jeste epohalno djelo, ipak prvenstveno predstavlja udžbenički materijal, nakon kojeg su napisani mnogi radovi specijalizirani za pojedine teme o kojima autorica govori. Pored u tekstu već naglašenih propusta u citiranju značajnih djela, treba istaći još i to da je u analizi o bosanskim krstjanima nedopustivo izostavljanje niza radova Jaroslava Šidaka i Peje Ćoškovića, u priči o bosanskoj biskupiji radova Krunoslava Draganovića i Srećka Džaje, ili o značaju njene dislokacije radova Dubravka Lovrenovića. Izostavljanjem velikog broja izuzetno kvalitetnih knjiga i članaka objavljenih zapadno od Drine autorica je ponajprije izgubila dubinu u svojim

analizama i zaključcima, istu dubinu koja krasi druge dijelove knjige.

2. U brojnim analizama historijski kontekst gotovo u potpunosti nedostaje. Na taj način izgubljen je iz vida cijeli spektar informacija koje su mogle dati uvid u motive, ambicije, ali i mehanizme reagiranja koji se primjećuju kako kod rimskih papa, tako i kod vladara Bosne i Ugarske. Politički i crkveni razvoj bosanske države u XII i XIII stoljeću toliko su kompleksni – ali istovremeno i specifični procesi u odnosu na susjedne države – da sigurno zaslužuju i zahtijevaju mnogo više vremena i prostora nego što im je dodijeljeno u ovoj monografiji. U zaključku, svi uočeni propusti i disproporcija u kvaliteti i kvantiteti dijelova o Bosni u odnosu na one dijelove knjige posvećene Srbiji ili primorskim gradovima čini nam se da najprije potječu od početnog koncepta u koji je Bosna morala biti ubačena, pa i na uštrb kvalitete rada kao cjeline.

Dženan Dautović

Зборник радова: *Власт и моћ*
– *Властела моравске Србије од 1365. до 1402. године*

Народна библиотека Крушевац – Филозофски факултет Београд,
Крушевац, 2014, 396 стр.

Zbornik radova *Vlast i moć – Vlastela moravske Srbije od 1365. do 1402. godine* nastao je kao pisani izraz izlaganja

predstavljenih na istoimenom međunarodnom naučnom skupu održanom od 20. do 22. septembra 2013. godine